

Kritik mot Kriminalvården, anstalten Västervik Norra, för bl.a. underlåtenhet att vidarebefordra information om en anhörigs död

---

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 30 mars 2022 framförde AA klagomål mot Kriminalvården, anstalten Västervik Norra, och anförde bl.a. följande.

Den 12 mars 2022 fick han veta att en nära anhörig endast hade någon dag kvar att leva. Han frågade vakthavande befäl och övrig personal om han kunde få ringa ett samtal för att ta farväl av den anhöriga, men fick inte tillåtelse att göra det. Dagen därpå avled den anhöriga, varvid hans mor kontaktade anstalten i syfte att han skulle få dödsbudet och för att få prata med honom. Anstaltspersonalen lovade modern att det skulle ske inom en timme. Trots detta var det ingen som talade om för honom att den anhöriga hade gått bort och något samtal med modern ägde inte heller rum den dagen. Han fick i stället information om dödsfallet långt senare av sin far.

Utredning

Handlingar i ärendet inhämtades och granskades. JO uppmanade därefter Kriminalvården att yttra sig över det som AA fört fram i redovisade delar. Av yttrandet skulle även framgå om anstalten hade övervägt att låta AA ta farväl av den anhöriga genom ett kontrollerat samtal. Vidare skulle myndigheten redogöra för anstaltens rutiner för hantering av dödsbud till intagna.

I sitt remissvar anförde Kriminalvården, Region Öst, genom stf regionchefen, huvudsakligen följande:

Utredning

Kriminalvården, Region Öst, har inhämtat uppgifter om sakförhållandena från anstalten Västervik Norra genom kriminalvårdschef BB, som även fått ta del av remissvaret. Vidare har uppgifter inhämtats från det klientadministrativa systemet KVR. Sammanfattningsvis har följande framkommit.

Av utredning i ärendet framkommer att AA till personal på avdelningen framfört önskemål om att få genomföra ett kontrollerat samtal utanför INTIK-systemet i syfte att ta avsked av en anhörig. Mot bakgrund av att det var helg tog avdel-

ningspersonal kontakt med vakthavande befäl i syfte utreda om det var möjligt för AA att få ringa ett kontrollerat samtal till sin mors telefon för att på så vis kunna ta farväl av den anhöriga. Enligt avdelningspersonal fick man till svar att vakthavande befäl bedömde att ett kontrollerat samtal inte kunde godkännas. Anstalten kan, i efterhand, konstatera att förutsättningarna för ett kontrollerat samtal utanför INTIK-systemet för att ta farväl av den anhöriga borde ha utretts mer ingående innan besked lämnats till AA. Kontroll kunde exempelvis ha skett genom att personal först kontaktat AA:s mor för att få omständigheterna kring den anhörigas sjukdomsbild bekräftade. Anstalten beklagar att så inte har skett och kommer mot bakgrund av detta att se över att intagnas förutsättningar, att genom samtal ta farväl av en nära anhörig, utreds grundligt.

Av KVR framgår att ingen ansökan om att få ringa utanför INTIK-systemet har registrerats. AA hade vid tidpunkten beviljat tillstånd att ringa inom INTIK-systemet till sin far.

Personalen som arbetar i anstaltens centralvakt har en komplex uppgift vad gäller inkommande samtal och förfrågningar. Personalen måste härvid beakta kriminalvårdssekretessen, vilket innebär att personalen sällan kan svara på direkta frågor gällande intagna eller bekräfta att en viss person är intagen i anstalten. Personalen gör från fall till fall en bedömning gällande hur ett samtal lämpligen hanteras, med beaktande av nämnda kriminalvårdssekretess och med utgångspunkt i vad saken gäller. När det gäller hantering av dödsbud till en intagen som inkommer via telefon till centralvakten är rutinen att personalen i centralvakten tillser att informationen vidarebefordras till berörd intagen, detta sker i första hand genom att personalen i centralvakten på dagtid under vardagar kontaktar ansvarig kriminalvårdsinspektör och på kvällar och helger kontaktas vakthavande befäl som tar informationen vidare. Dödsbud ska hanteras skyndsamt. Omständigheter såsom relation och förutsättningar för stöd kan påverka hur dödsbudet meddelas den intagne.

Av utredningen i ärendet framgår att personal som arbetar i centralvakten i efterhand har bekräftat att man mottagit ett samtal från AA:s mor avseende ett dödsbud. Personal som mottagit samtalet uppger att man inte gett AA:s mor en utfästelse om att AA skulle ringa upp henne inom en timma utan att man tagit emot informationen från AA:s mor i syfte att informationen skulle vidarebefordras till AA. Det har i efterhand inte gått att närmre fastställa varför informationen som mottagits av anstalten, om den anhörigas bortgång, inte skyndsamt kom AA till del.

Kriminalvårdens, Region Östs, bedömning

En intagens möjlighet att hålla kontakt med familj och omvärld är en viktig del i en human kriminalvård och ska så långt som möjligt underlättas. Förutsättningen att förmedla ett telefonmeddelande till en intagen måste i varje enskilt fall utgå från en bedömning av angelägenhetens art och vikt.

Av utredningen i ärendet framgår att anstalten har en rutin för hur man hanterar dödsbud till intagna som förmedlas till anstalten via telefon och att anstalten är av den uppfattningen att dödsbud ska vidarebefordras skyndsamt till berörd intagen. Att så inte skett i det aktuella fallet är naturligtvis mycket beklagligt.

När det gäller AA:s möjlighet att få ringa ett kontrollerat samtal utanför INTIK-systemet för att ta farväl av den anhöriga delar Region Öst anstaltens bedömning att omständigheterna i ärendet talar för att man borde ansträngt sig särskilt och vidtagit en mer ingående utredning av omständigheterna i ärendet innan man nekat den intagne att ringa ett kontrollerat samtal utanför INTIK-systemet.

AA kommenterade remissvaret och begärde skadestånd för det lidande som den anmälda händelsen inneburit för honom.

Rättslig reglering m.m.

Enligt 1 kap. 4 § fängelselagen (2010:610) ska varje intagen bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

Rätten för intagna i anstalt och häkte att ha kontakt med omvärlden genom besök och elektronisk kommunikation är av stor betydelse såväl för att minska den isolering som ett frihetsberövande innebär som för att underlätta hans eller hennes möjlighet att knyta eller behålla kontakt med anhöriga och andra personer utanför anstalten. Av förarbetena till fängelse- och häkteslagen framgår att starka humanitära skäl talar mot att inte bevilja en intagen kontakt med en närstående (prop. 2009/10:135 s. 143).

Av 7 kap. 4 § fängelselagen framgår att en intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske. Sådan kommunikation får dock vägras om den

1. kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning enligt 5 §,
2. kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller
3. på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan.

Enligt 7 kap. 5 § fängelselagen får elektronisk kommunikation mellan en intagen och en annan person avlyssnas om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

Om en kontakt inte kan medges på grund av att den exempelvis skulle äventyra säkerheten måste Kriminalvården överväga om kontakten kan ske med kontroll. En kontakt med en närstående kan helt nekas om riskerna med kontakten inte kan hanteras genom avlyssning (se allmänna råd till 7 kap. 4 § fängelselagen i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd [KVFS 2011:1] om fängelse, FARK Fängelse). Eftersom starka humanitära skäl talar mot att neka kontakt med en närstående ska dock vägransgrunderna tillämpas restriktivt (se Kriminalvårdens handbok om Besök och elektronisk kommunikation [2014:3], s. 52).

För intagnas telefonsamtal i Kriminalvården används systemet INTIK. Ett tillstånd att ringa inom INTIK är ett löpande tillstånd. En intagen som beviljats ett sådant tillstånd kan själv sköta sina samtal. Samtal kan också ske utanför INTIK. Eftersom samtal utanför INTIK kräver hantering av personal kan ett sådant samtal beviljas endast under förutsättning att en intagen har starka skäl för det (se 7 kap. 13 § FARK Fängelse). Av allmänna råd till den bestämmelsen framgår att starka skäl för att få ringa utanför INTIK kan finnas för t.ex. ett samtal till en närstående om behovet av kontakt inte kan tillgodoses på annat sätt. Med att en kontakt kan tillgodoses på annat sätt menas t.ex. att personen kan komma på besök (se nämnda handbok, s. 28).

Om ett samtal inom INTIK inte kan beviljas på grund av säkerhetsskäl och samtalet istället genomförs utanför systemet ska samtalet avlyssnas, om det inte är uppenbart obehövligt (7 kap. 14 § FARK fängelse).

Bedömning

Det är utrett att AA den 12 mars 2022 framförde ett önskemål till personal vid anstalten om att få ta farväl av en nära anhörig, via samtal till moderns telefon. Det står också klart att vakthavande befäl bedömde att ett kontrollerat samtal utanför INTIK inte kunde godkännas.

JO:s uppgift är att granska om en myndighet har handlagt ett ärende på ett korrekt sätt. JO kan inte ändra en myndighets beslut och brukar inte heller ta ställning till om ett beslut är riktigt i sak. Jag finner inte anledning att frångå den principen i detta fall och uttalar mig därför inte i frågan om det var korrekt att neka AA att ringa ett kontrollerat samtal.

Enligt min uppfattning är emellertid ett samtal till en närstående i syfte att ta farväl av en nära anhörig som ligger för döden ett exempel på när en intagen i många fall borde anses ha starka skäl för att få ringa ett samtal utanför INTIK. Med det sagt måste Kriminalvården naturligtvis i varje enskilt fall göra en bedömning av om ett sådant samtal kan beviljas och noga utreda förutsättningarna för detta. Något annat är inte förenligt med den förståelse som Kriminalvården ska visa för svårigheterna som kan följa av ett frihetsberövande. I remissvaret har myndigheten pekat på att anstalten borde ha ansträngt sig särskilt och gjort en mer ingående utredning av omständigheterna i ärendet innan AA nekades att ringa samtalet. Som framgår har också jag uppfattningen att det måste göras en ordentlig prövning. Jag är kritisk till att anstalten har brustit i aktuellt avseende. Jag välkomnar att anstalten i framtiden kommer att se till att intagnas förutsättningar att ta farväl av nära anhöriga genom telefonsamtal utreds grundligt.

Det är vidare klarlagt att AA:s mor kontaktade anstalten den 13 mars 2022 och lämnade information om att den anhöriga hade gått bort. Kriminalvården har dock tillbakavisat AA:s påstående om att anstaltspersonal lovade modern att AA skulle få ringa henne inom en timme. Här står alltså ord mot ord och jag bedömer att ytterligare utredning inte skulle leda till något annat resultat. Det finns därmed inte grund för någon kritik eller något annat uttalande från min sida i denna del.

Enligt Kriminalvårdens yttrande har den personal som vid tillfället arbetade i anstaltens centralvakt däremot bekräftat att information om dödsfallet mottogs i syfte att föra denna vidare till AA. Uppgifterna vidarebefordrades emellertid inte skyndsamt och skälet till det har närmare inte gått att klarlägga. Detta står i strid med anstaltens egna rutiner. Jag anser i likhet med Kriminalvården att förutsättningarna för att förmedla ett telefonmeddelande till en intagen i varje enskilt fall måste utgå från en bedömning av bl.a. angelägenhetens art och vikt. Information om en nära anhörigs bortgång är dock utan tvekan en sådan angelägenhet som är av största vikt för en enskild. Jag ser därför allvarligt på att anstalten brustit i att förmedla informationen vidare till AA. Anstalten förtjänar kritik för det inträffade.

Det är inte JO:s uppgift att pröva frågor om skadestånd och jag kommer därför inte vidta någon åtgärd med anledning av AA:s begäran om ersättning.

Det som i övrigt har kommit fram motiverar inte några uttalanden från min sida.

Ärendet avslutas.

Katarina Pålsson